

PARADOX VĚDOMÍ

KONTEMPLACE
BEZČASOVOST

PŘÍTOMNOST, ŽIVOT,
ŽIVOT NAŠEHO PRAVÉHO
JA

OSCILACE

REFLEXE
PLYNUTÍ ČASU

- VĚDOMÍ JA
SLOVA
VĚDOMÍ PŘÍTOMNOSTI
ŽIVOTA
ČASU

VE CHVÍLI, KDYŽ SI UVĚDOMUJI A
ŘÍKA'M, ŽE JSEM TO JA', JIŽ JI'M
NEJSEM

JÁ - Paradox vědomí

- **novoplatonik PLÓTINOS**

204 Lykopole (Egypt)-270 Puteole u Říma

230-42 studia v Alexandrii u Ammónia Sakka

243 s armádou císaře Gordiana v

Mezopotámii (setkání s mudrci Indie,

Persie), Gordian zavražděn, P. v nebezpečí

244 přednáší v Římě (nepíše)

246 Amélius rediguje jeho přednášky

254 začíná sám přednášky zapisovat

263 Porfyrios přichází z Athén (Vita Plotini)

266 senátor Sabinillus (VP 7,31 a 12,1) je toho

roku konzulem a jeho přítelem je císař

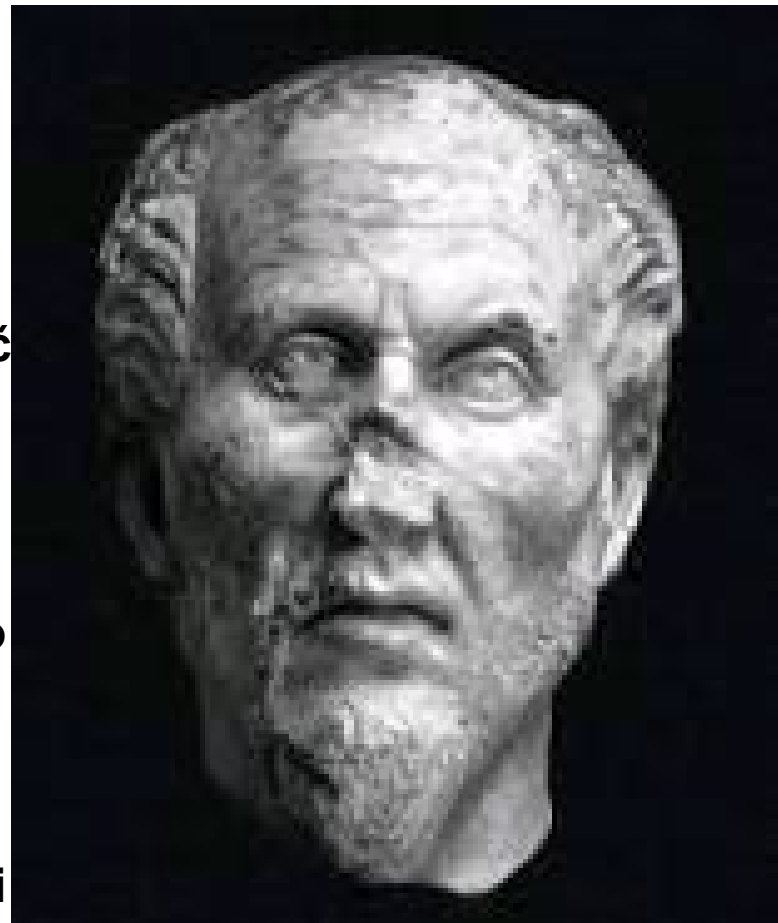
Gallienus a jeho manželka Salonina

projekt Platonopolis-obnova zničeného
města v Kampanii

268 Porfyrios stížen depresí, poslán na Sicílii

269 Plótinus chorý (asi plicní tuberkulóza)

odchází do samoty

Tajemství pedagogického působení:
prostota, velkodušnost, laskavost,
sympatie plná porozumění

*Protože vybízel přítomné, aby mu kladli
otázky, jeho hodiny byly neuspořádané a
plné tlachání (VP 3,35)*

*..ve svých hodinách vypadal jako člověk,
který rozprádá obyčejné hovory, a ne jako
někdo, kdo dovede rychle představit
nezvratné logické důvody, o něž opírá
svůj výklad. I já Porfyrios jsem měl
podobný dojem, když jsem ho slyšel
poprvé. (VP 18,2)*

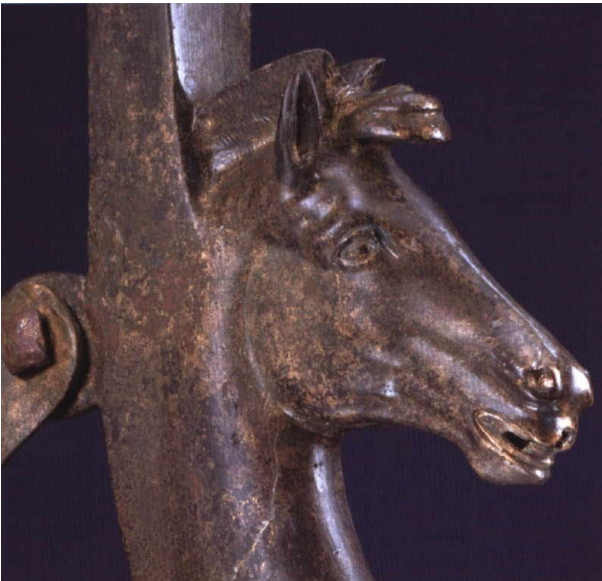

- Dům otevřen, plný svěřených dětí
- Znalec lidských povah. Třebaže lidé mlčí, poznáváme mnoho z jejich očí. (Příhoda s odcizenými šperky, dům Gemini.)
- Nechtěl se nechat portrétovat. Zvěčnit zaslouží jen krása ideální formy.

...až přišel jistý posluchač Thaumasio s tím, že si přeje, aby Plótinus podával obecné výklady, a že si chce z jeho výkladů dělat poznámky, a že už není ochoten ustavičně snášet Porfyriovy otázky a odpovědi. Plótinus mu na to odpověděl: Ale když nebudeme řešit aporie, které nám Porfyrios předkládá, nebudeme vůbec schopni mluvit o ničem, z čeho by sis mohl dělat poznámky (VP 13,12)

Enneady (devítky) zápis tradice

- Plótinova pojednání jsou duchovní cvičení, v nichž duše sama sebe opracovává, tj. očišťuje, oprostuje a pozvedá na úroveň čistého myšlení, aby nakonec sama sebe překročila v extázi. (Pierre Hadot)

Charakteristika doby

Gnóze, prolínání světů, mystika

Tělo je vězení, tělo se člověku hnusí a cítí se v tomto světě cizincem

Předmětem, jenž je hodem poznání, byl pro lidi této epochy jedině Bůh. Byl nejen předmětem poznání, ale i jeho zdrojem, neboť k poznání, stejně jako ke spasení je třeba dopomoci. Poznání se stalo závislým na zjevení.

Plótinus není gnostik:

- Duchovní svět není jinde než v nás samotných, je to „JÁ ve své hlubině“.
- Nepohrdá hmotným světem
- Svět idejí není nic než hmotný svět osvobozený od své hmoty a převedený na svoji krásu a proto může být vnímán s větší rozkoší než vlastní hmotný svět (např. vzpomínky na vlastní dětství se zdají každému krásné). Oba světy jsou totéž ve dvou rovinách.
- Extatické zážitky se pokouší vyvolávat přirozeně

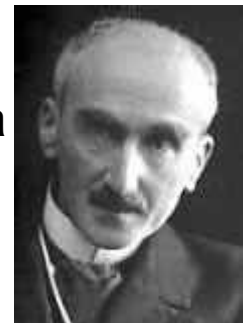
Henri Bergson (1859-1941) :

Mystická zkušenost je univerzální a významný fenomén lidského života

Ludvig Wittgenstein (1859-1941) :

Existuje však nevýslovné. To se ukazuje, je to mystično. (Traktatus, 4.121)

Lidská existence čerpá svůj mysl z nevýslovného

Mystická zkušenost - přímé poznání (vnitřní vnímání)

duše sama se stává skutečností, středem sebe samé (sebereflexe),
čirá přítomnost, pocit jistoty- *tehdy je schopna správně poznávat,
neboť tam není omylu*

*...všechno je tam plné života a jakoby vřelo. Je to jakoby
všechno vyvěralo z jediného pramene a jakoby to nebyl
jeden určitý dech nebo jedna teplota, nýbrž jakoby v
sobě jediná jakost obsahovala a uchovávala všechny
jakosti, sladkost spolu s vůní a zároveň s chutí vína,
všechny moci šťáv a odstíny barev i všechny jakosti,
které lze rozpoznat hmatem; a necht' jsou tam i všechny
zvuky, které je možné slyšet, všechny nápěvy a každý
rytmus. (Enneady VI 7,12,22)*

*...ano duchovní nahlížení je krásné a nejkrásnější ze
všeho. Prodlévá v ryzím světle a v ryzí záři a objímá
přirozenost všeho, co je - i tento náš svět je jeho stínem
a obrazem (III 8,11,26)*

Platónovy ideje u Plótina

Vnitřní zrak - vnitřní vnímání existuje

ideje - z hmotného světa si odmyslíme hmotu,
zůstane zářivá jasnost, krása

Představme si v myšlenkách tento svět, tak aby každá z jeho částí zůstala tím, čím je, a nesplývala s jinými částmi, ale přitom aby všechny jeho části tvořily jednotu, nakolik je to možné. Takže kdykoli by se objevila nějaká jeho část, například vnější nebeská sféra, doprovázel by ji okamžitě i zjev Slunce a spolu s ním i ostatních hvězd; a bylo by vidět i zemi a moře i všechny živé bytosti, jakoby v průhledné kouli, ve které by bylo vskutku možné na všechno se podívat. Měj tedy v duši jakousi světelnou představu koule, ve které je obsaženo vše...Střež tuto představu a pojmi v sobě jinou, tím že od té prvé odejmeš hmotný objem; a pak odejmi i každé místo i všechno, co je v té představě ještě hmotné...
(Enneady V,8,9,1; též II 9,17,4)

Přechody mezi vnímáním a vnitřním vnímáním mezi vědomím přítomnosti a přítomností

Je třeba ... nedívat se; je třeba zavřít oči a jakoby vyměnit tento běžný zrak a probudit onen jiný, který sice mají všichni, ale kterého jen nemnozí užívají. (I 6,8,23)

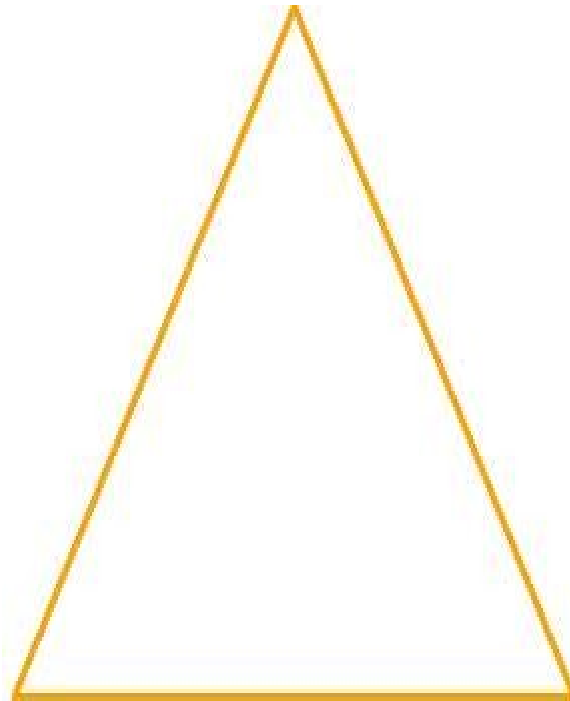
I u těch, kdo bdí, bys našel mnohé a krásné činnosti, pozorování a jednání, která v okamžiku, kdy pozorujeme a kdy jednáme, nejsou provázeny naším vědomím. Neboť ten, kdo čte, nemusí mít nutně vědomí toho, že čte, zvláště čte-li se zaujetím; a ten, kdo statečně jedná, nemusí mít nutně vědomí toho, že statečně jedná (Enneady I 4,10,21)

...a kdo dosáhne jednoty sám se sebou a není sám v sobě rozdvojen, je zároveň ve všem „jedno“ s oním mlčenlivým Bohem. Je s ním nakolik může a nakolik chce. Jestliže se vrátí zpět a rozdvojí se, zůstává přesto v blízkosti Boha, neboť je čistý a může být opět v jeho přítomnosti, jestliže se k němu opět obrátí. Při tomto obratu má následující zisk: nejprve si neuvědomuje, do jaké míry je sám jiný; potom utíká do nitra a má vše, ... tehdy nechává vědomí za sebou - ze strachu, aby nebyl jiný - a je tam sám „jeden“ (V 8,11,4)

Paradox JÁ - dovedu říci, že jsem to JÁ, až ve chvíli, kdy už nejsem ve stavu pravého JÁ

Dvě úrovně vědomí

pravé JÁ, bezčasovost
přítomnost, život

reflektované JÁ, plynutí času, vědomí přítomnosti
Ve chvíli, když si uvědomuji a říkám, že jsem to já, již jím nejsem.

K duchovnímu životu se tedy můžeme pozdvihnout pouze v jakémsi ustavičném pohybu sem a tam mezi různými rovinami našeho vnitřního napětí. Musíme obrátit pozornost k našemu nitru, a tak se připravit na prožitek jednoty Ducha, pak opět upadnout na úroveň vědomí (reflexe), abychom poznali, že jsme to „my“, kdo je „zde“ a opět ztratit vědomí, abychom poznali naše pravé já v Bohu. Jinak řečeno, v okamžiku extaze ztratíme vědomí sebe sama.

Je to jako chápání a vnímání sebe samého, ale je třeba dávat pozor, abychom se tím, že sami sebe budeme chtít vnímat více, sami od sebe nevzdálili (V 8,11,3)

Jsme pouze tím čeho máme vědomí, a přece máme vědomí, že jsme byli více sebou samými v oněch vzácných okamžicích, kdy jsme se vyhoupli na vyšší úroveň vnitřní jednoduchosti a kdy jsme ztratili vědomí sebe samých (Pierre Hadot)

Co je pravé JÁ? Splynutí duše a Dobra

Jsouce tedy zároveň se všemi jsoucný, jsme jimi. A všichni jsme jedno. Protože se díváme ven, místo abychom se dívali na to, na čem závisíme, jsme jako četné tváře obrácené ven, jež však směrem dovnitř mají jediné temeno. Kdo by byl schopen se otočit,.. uviděl by zároveň Boha, sám sebe i veškerenstvo. (VI 5,7,8)

... a když se duši poštěstí dosáhnout Je [Dobro] a Ono přijde k ní, či spíš, když se Ono objeví ve své přítomnosti poté, co se duše odvrátila od všech přítomných věcí a připravila se, aby byla co nejkrásnější a dosáhla podobnosti ... - tu je spatří, jak se objeví v Ní. Neboť mezi Ní a Jím není nic jiného a oni už ani nejsou dva, nýbrž oba jsou Jedno. A již bys je nerozlišil, pokud je Ono přítomno. Jakousi nápodobou toho jsou vezdejší milenci, kteří také touží po spojení. Tehdy již duše ani nevnímá, že má tělo, protože je v Něm a nepovažuje se ani za cokoli jiného, ani za člověka, ani za živou bytost, ani za veškerenstvo, ... neboť pohled na cokoli z toho by zrušil její stav ... Kým je? Nemá to ani kdy zkoumat. (VI 7,34,8)

Dobro je mírné a přívětivé a plné něhy a je zde pro každého, kdo je chce. (V 5,12,33)

Co je pravé JÁ? Stav milosti, láska

Dokud Duše zůstává na úrovni Ducha, vidí sice krásné a vznešené věci, ale nemá ještě úplně to, co hledá. Jakoby se sice přibližovala ke krásné tváři, ta však jakoby dosud nedokázala strhnout její zrak, protože v ní nezáří milost, která musí na krásu dopadat. (VI 7,22,21)

Milost=eurythmie, pohyb, který dělá dobře

Pozoruj, říká Leonardo, da Vinci, vinutí každé věci, pozoruj, chceš-li ji dobře poznat a zobrazit onen druh milosti, který je jí vlastní.

Jedna každá idea je tím, čím je sama sebou. Ale stává se předmětem touhy, když ji zabarví Dobro, jakoby idejím propůjčovalo jakousi Milost a probouzelo Lásku v těch, kdo po něm touží. (IV 7,22,5)

Bible: Bůh se stává vnímatelným srdcem v milosti.(Nové stvoření v Kristu je milost)

Láska je přítomnost Dobra v duši - sama duše se stává Dobrem. Stav naprosté pasivity, který touží po trvání.

Co je pravé JÁ? Stav, kdy duše pravdivě poznává, život jako takový

... tehdy je duše schopna správně rozlišovat a poznávat, že je to to, po čem toužila, a utvrdit se v tom, že nic není silnější než Ono, neboť tam není omylu. Vždyť jak by mohlo být něco pravdivějšího než Pravda? To, co říká, je tedy Ono, a říká to i potom a říká to i mlčíc, a když říká, že je šťastná, nelže, protože je šťastná. (VI 7,34,25)

A kdyby se přírody někdo zeptal, kvůli čemu tvoří, a kdyby ho chtěla vyslechnout a odpovědět mu, řekla by: „Nebylo třeba, aby ses mne ptal, ale bylo třeba, abys chápal a sám mlčel, tak jako já mlčím a nemám ve zvyku mluvit. Co bylo třeba abys chápal? Že to, co vzniká, je moje podívaná, mlčení, přirozeně vzniklý předmět nazírání, a že je v mé přirozenosti - neboť jsem sama vznikla z takového nazírání - milovat podívanou. A moje nazírání tvoří předmět mého nazírání, tak jako geometři nazírajíce kreslí. Já však nekreslím a zatímco nazírám, vyvstávají linie těl, jakoby vystupovaly ze mne. (II 8,4,1)

NOVOPLATONISMUS

..

nezplozený první princip
jedno=dobro

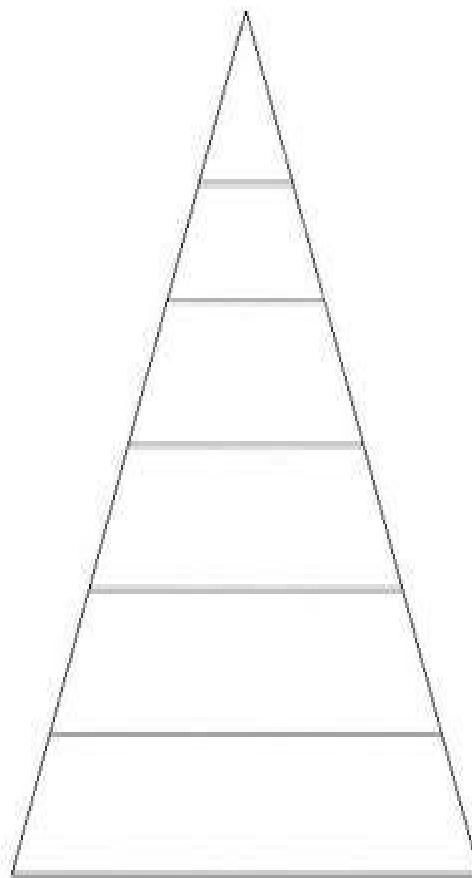
Zplozené
rozum, Duch (nus)
nejvyšší Bůh

duchové, duše (psyche)
druhý nejvyšší Bůh

ostatní bohové (psyche)
včetně lidských duší
pyramida se opakuje
duch
duše
tělo (soma)

PLATÓN

jedno=jsoucno
esence

JAK sv. Augustin ČETL ENNEADY

Bůh otec tvořící

Bůh syn

Duch svatý

stvoření

NOVOPLATONISMUS

JAK
SV. AUGUSTIN (354-430)
ČETL
ENNEADY

SV. TROJICE

BŮH OTEC
TVORÍCI

BŮH SYN
SLOTT

DUCH SVATÝ

STVOŘENÍ

PLATÓN
JEDNO
= JSOUGNO
ESENCIE

SUBSTANCE

NEZPLOZENÝ
PRVÝ PRINCIP
JEDNO = DOBRO

ΕΥ

ΕΥΔΙ

ZPLOZENÉ

ROZUM (NUS)
NEJVYŠŠÍ BŮH

DUCH (DUŠE) PSYCHE
DRUHÝ NEJVYŠŠÍ BŮH

OSTATNÍ BOHOVÉ (PSYCHE)
VČETNĚ LIDSKÝCH DUŠÍ

DUCH
DUŠE

Souvislost řeckých slov být (einai) a jedno (hen), vrchol pyramidy

U čísel podílení se jednotě dává vznik kvantitě, zde stopa Jednoho dává vznik jsoucnu(úsia) a jsoucno není ničím víc než touto stopou Jednoho- A kdybychom prohlásili, že sloveso einai (být) je odvozeno od hen (jedno), nepochybně bychom řekli pravdu. (Enneady V,5,5)

Všechno přichází od Jednoho, protože v něm nic není, takže aby jsoucno bylo, Jedno musí být nikoli jsoucnem, ale Otcem jsoucna, a jsoucno jeho prvorozeným dítětem (Enneady V,2,1)

Sv. Augustin: ...nad Bohem není nic a protože Bůh je jsoucno, není nic nad jsoucnem...

Hlavní rozdíl mezi Platónem a Plótinem
(vznikání jako rozumem nezdůvodnitelný paradox)

Na rozdíl od Platóna si Plótinus nepředstavoval, že hmotný svět povstal na základě rozumové úvahy a reflexe. Svět idejí neuskutečňuje program, či plán, ale lze říci, že vynalézá sám sebe, že klade sám sebe.

J.J. Uexkhüll: Živel organismu je „melodií, která sama sebe zpívá“

Život, který nachází, aniž by hledal, který vynalézá celek před částmi, tvar, který utváří sám sebe, je zároveň účelem i prostředkem, je bezprostřední i jednoduchý - pro reflexi nepochopitelný.

Plótinova poslední slova

- *Když nadešla jeho smrt - jak nám Eustochios, který s ním dlel v Puteoli vyprávěl - přišel jsem pozdě večer k němu a Plótinus řekl: "Ještě čekám na tebe." A potom řekl, že se pokouší přivést božství, které je v nás, k onomu božství, které je ve veškerenstvu. Pak se pod postelí, na které spočíval, mihl had a zmizel v díře, která byla ve zdi. Tehdy Plótinus vypustil duši. (Vita Plotini 2,26)*

Myslitelská závěť

- Vnitřní život člověka nenabude nikdy dokonalé jednoty; nebude nikdy ani čistou extází, ani čistým rozumem, ani čistou animalitou. Plótinus to věděl. Přijímal tyto početné úrovně života s jemností a snažil se tuto početnost omezit, nakolik to bylo možné, tím, že odvracel pozornost od toho, co je „složené“. Je třeba, aby se člověk naučil snášet sám sebe. (Pierre Hadot)

(Plótinus - první psycholog či psychoanalytik)

Paradox lidské situace:

Duše se stávají nutně jakýmsi obojživelníky“ žijí zčásti tamějším a zčásti vezdejším životem (IV 8,4,31)

Tam jsme sami sebou, ale již si nepatříme, protože tento stav je nám darován a protože my nejsme jeho pány. Zde se domníváme, že patříme sami sobě, ale víme, že již nejsme doopravdy sami sebou. (Hadot, s. 45)

Paradox božské přítomnosti:

Blaise Pascal: *Nehledal bys mne, kdybys mne byl již nenalezl*

sv Augustin: *Tys byl se mnou, já však jsem nebyl s Tebou (Vyznání X, 27,28)*
(Hadot s. 31, 48)